

ПОВЕРТАТИСЯ ЗАВЖДИ

[Барабаш М. На другій авеню. – Львів: “Апріорі”, 2016. – 103 с.]

1. Роздум напочатку. Художник

Уява – єдиний спосіб боротьби з реальністю, з цією, такою жорсткою, а нерідко й жорстокою. Це зовсім не уникання дійсності. Це життя художника, мандрівця світами, своєрідна “гра в бісер”, як у Германа Гессе. Ніби шукаємо в сновидіннях неймовірно забуту давню домівку, відгадуємо шлях, що його, чомусь, не запам’ятали, трапляється довго, мов сліпці, блукаємо в темряві, аби таки намацати бодай найнепомітніший путівець і неквапом просуватися далі. Тут слід дослухатися душі. Душа і творчість – єдине, що по-справжньому належить людині. І не збочити. Не зупинитись. Не злякатися.

...Він, цей затаєно неспокійний чоловік, у якого душа та рука, налаштовані на цілющий штрих графічного аркуша, невичерпні колористичні глибини живопису, здавна поринув у свою творчість, не форсуючи подій та здобутків. Робітня. Виставки. Професійні обговорення. Переїзди. І переходи. І лише згодом, замешкавши в Нью-Йорку, перебираючи свої аркуші з призабутими шкiцями або незавершеними з якихось причин акварельними чи пастельними рисунками, запримітив на них скупе мереживо невеличких текстів, що скидалися радше на магічно-охоронні заклинання до цих творів й власне всього його доробку.

...У призбираних рефлексіях, непоодинокі, явно зблискувала поезія. І я тішуся, що художник Михайло Барабаш, львів’янин (де б він не проживав нині), відважився й видав добротню оформлену книжку в твердій палітурці “На другій авеню”. Власне:

Коли душа співає
О як же хочеться
Щоб так було довіку...

...І я тоді повірив
Бути сонячному дневі

2. Розпочати, аби продовжувати

Поезорефлексії М. Барабаша – у колористиці тривоги і непевності смутку й непередбачуваності, зустрічей та розставань, проблисків радості та напливів зажури, далеких подорожей та ностальгійних повернень. Його ліричний герой буває самотній та розгублений; зрештою, цупко тримається за відчуття перспективи, мистецько злагодженої та життєво послідовної.

***
...І стало лячно
Хто ми
Де ми
На цій землі
***
Ніяк не засну
Зараз
У просторі й часі
З космосом заодно
І зрештою
Мав би писати
Цілі поеми трактати
Але наразі
Лиш констатую

Факт
Свого безсоння
На папері білому
Як ніч груднева...
***
...В затишку старої
Кам’яниці
Прощався з печаллю
Що сьогодні прийде
***
Що ж
Я не стану Ван-Гогом
Бо прагну говорити
Лише з Богом

Автор явно впізнає себе в ліричному герої й це його трохи бентежить. Утім не штовхає на манівці якогось штукарства, кострубатой непевної вигадки, невиконаних словесних пауз. Він продовжує тягнути свою лінію. І виявляється, те, що зібрано, здавалося б, із розрізнених клаптиків, має свою цілісну ліричну біографію. І, мабуть, саме тому так заввиграшки вклалося в окрему книжку. З маркуванням особливо сильно пережитого. Я б це назвав наслідуванням самого себе... Але ж треба було, напевне, колись дуже давно Барабашеві з чогось розпочати. І він зробив це! Гадаю, відчуваючи й чуючи (далі моя самоцитата), що “поезія частинка Раю на Землі”.

3. Вірш на волі

...Бачити в буденному “своє”, незвичайний відкриваючи світ, здавалося б, невимовний, хисткий; це може бути лише мигцем, майже невловимо, і водночас – ціла картина з магічним відображенням, без будь-якого нарочитого піднесення, інтонаційної патетики. Барабаш.

Стою у тумані

Лише за метр

Себе в дзеркалі бачу

А за туманом

Далечінь невідома

Пригашеність гомінкої стихії надає його вільному віршеві вишуканої загадковості, тремкого очікування найновітнішого поетичного простору... Я б сказав, що тут немає вправного впорскування метафоричної екзистенції записного професіонала, однак є відкрита душа поета-сповідальника, художника, якому все це дається, а згодом дає й він нам, ділиться. Безупинне виразне поетичне дійство (не вагаюся стверджувати й надалі).

Аж здригаюся

Та в ґрунт рахманний

Колір тілесний

Втираю подихом

Так промовляє поет. Художник. Якраз той випадок, коли можна обійтися і без додаткових оціночних суджень. Так і роблю. Аби ненароком не поруйнувати.

4. Завтра...

...Ледь помітні ескізи прийдешнього. Ледь... Тільки цей час не згаяно, не кинуто в безодню, не... У ньому, можливо, найголовніші сенси і твоя незгасима купина. Домігся, дочекався, до... Не квапся! Не вагайся! Не переметнись!

Не знаю

Чи знову

Прийде той час

Коли квіти цвіли

На серці лежить

Камінь

І маю знайти спосіб

Зрушити його

Завтра

Ще до схід сонця

Посаджу нову квітку

Чи це бажання вповні звільнитись від болісного досвіду? Чи це пошук незбагненого, аби цей досвід виповнити іншим? Хто зна? І лише бачу, що цей плін “поетичних рефлексій” споріднений із плином ріки дитинства, із плином невгамовного часу; з тихим вранішнім сумом за самим собою... І форма досконалості – цілком природна.

Напевне це просто спосіб. На диво гармонійно, він укладається в русло ріки.

Не висмикнути. Звісно, я лише прислухаюся. Прагну почути. Таки сьогодні...

5. Вслухатися

Як почути
Що листя шелестить
Листя дерева

Начетверо
Розчакнутого

Фіксую для душі це місце, де слова зустрічаються вперше. Поезія. Михайлового Барабашевого дерева місцина. Саме тут.

6. Причастя мить

“Я чую, як дихає тінь і накрапає світло та зачасно вовтузиться сум” (самоцитата; з мого давнього записника). І далі Барабашеве.

Вільготна зима
У вічному Львові
Втираю останній мазок
У золотавий купол

“Святого Юра”
І йду поділитись
Відчуттям
Накрапаючого світла

7. Чекання

У поезорефлексіях Барабаша стосунки чоловіка й жінки, як у старих добрих чорно-білих фільмах. Автор наче остерігається надуманих ситуацій чи надто екзальтованих сконструйованих почуттів; водночас ліричний герой сильна пристрасна натура, хоч, трапляється, втомлений та печальний, втім із неодмінною вірою в душі в те, що двоє знайдуть одне одного.

Чекає
Велику надію має
Вже не один рік
Зустрічі й прощання
Веселощі й зажура

Вона кохає
Вірить і знає
Що він
Обов'язково прийде
Навіть коли ураган
Бо сам такий

Тут мені чомусь здається, що в “кадрі” dokonче має бути дощ і вітер.

8. Візії рукотворні

У книжці – густо авторської графіки М. Барабаша. Настрійний спонтанний рисунок невимушено переплітається з поезорефлексіями, мандруючи колоритними закапелками Нью-Йорка. Без нарочитості та вітринно-презентаційної помпи. Ближче до ностальгії за самим собою... (свідомо повторююсь).

...Естетика самотності – чи не найголовніше у візіях М. Б., так само, як і в “рефлексіях”.

9. Житєпис, якнайлаконічніше

20 серпня 1952 р. М. Барабаш народився. Сталося це в селянській родині у Відниках. На Львівщині.

Вивчився на художника в Українській академії друкарства у Львові.

Нині успішний профі в царинах станкової, книжкової та рекламної графіки, малярства.

Член Національної спілки художників України.

Мав чимало виставок як в Україні, так і поза нею – персональних, групових.

Доволі значний період свого життя присвятив викладацькій роботі в коледжі імені Іван Труша, що у Львові.

Від певного часу напостійно замешкав у США. Проте майже щороку буває в Україні. Рідна земля продовжує підживлювати його мистецькою енергетикою. Я особисто бачу в цьому надійну запоруку його творчого довголіття. Зрозуміло ж, і літературного. Повертатися завжди.

10. P.S.

Він не замислював цю книжку заздалегідь, небавом роблячи випадкові поетичні нотатки. Видання наче прийшло до нього самоплином. І це був, видається мені, Плин Часу.

11. P.S.1

Упевнений, що поетичні рефлексії М. Барабаша триватимуть і надалі. І конче будуть мати свого читальника, споглядальника, поціновувача виняткового камерного хисту.

Отримано 17 березня 2017 р.

м. Львів

МІТИ ДУШІ

[Николишин Ю. Там, де живе душа. Ель-Сільбо Канар. – Львів: “Апріорі”, 2017. – 325 с.]

1. Розпочну цим (не загадуючи)

...Персонаж, від імені якого промовляється в романі, лише на перший погляд може здатися тотожним авторському “я”; добра уява і наполегливість цілеспрямовано та очевидно розбудовують позитивне, колоритне “его” героя й успішно не дають звузитись діапазону повідання до меж побутових “довірливих розповідей про себе”. Це робить роман не так блискотливим текстом епізодичних свояцьких історій, як подієвою біографією душі, що розвивається й прагне, приходиться і відкриває, страждає та долає... Ця стильова ознака імponує мені серед сьогоднішнього засмученого світу закостенілих ілюзій та бруталних домагань, суперечливих досягнень і невідпрацьованих боргів, невизнаних подвигів і приспаного сумління...

...Уява в цій книжці повсюдно розбудовує свої храми, трощить заскорузлу невідворотність, виповнює свіжістю океанічного вітру. Дозволяє, як зазначено, “мати інтимний зв’язок з вічністю”. Як же тут не погодитись: “Уява завжди є щось більше ніж дійсність. Вона абсолютна іпостась, яка творить дійсність”. І ще, думаю, що багатьом, хто буде навіть гатити у двері ординарної реальності, на жаль, ніякі двері, тим паче портал, не відкриються. Тут – талан, чи талант, чи обраність, чи ще щось... має вирішальне значення. І має сенс прислухатися до себе. Так, як це зробив Юрій Николишин. Він, гадаю, щось почув... І це провадить його ось уже впродовж кількох власних напружених книжок.

Не просто сугестивна есеїстика. Це художність. Картина. І художник не занудний. І не боягузливий.

Хоча місцями і стриманий, дещо затаєний. Ось так.

2. Роман про душу

...Новий роман Ю. Николишина “Там, де живе душа. Ель-Сільбо Канар”, автора кількох виданих популярних романів, відверто зізнаюся, взяв у руки з немалим зацікавленням, знаючи Ю.Н. як письменника-пошуковця нового, експериментатора, відкривача несподіваних почуттів і візій. Людину, котра навдивовижу легко та природно поєднує в собі якості безнадійного ідеаліста і твердого практика, що парадоксально стоїть на ґрунті непрогнозованої реальності. Він ніколи не вишукує престижних персонажів, героїчних характеристик, не доскіпується до аж надто особливих деталей портретних характеристик. Радше намагається з’ясувати глибини власного “я” на фоні пістрявого, нетипового оточення та незбагненої безконечності природи. Ось і в згаданій книжці, до слова, добре виданій, у твердій палітурці, на приємному жовтуватому папері, наближеного до квадратного формату, з добротню

продуманою графікою сенсів і символів, тексти із самого початку не розчарували мене, ненав'язливо обволікаючи дещо несподіваними екзотичними настроями та яскравими картинами, що живуть собі самостійним життям, виповнюючи вселенську душу неповторності. Душу. Суб'єкта.

3. Окреме

...Ця ледь вловлювана пауза: коли майже несвідомо притримується дихання!... Зітхання, що може бути навіть не зауважене оточенням. Це дія психоенергії. Застановитися! Усвідомити. Осмислити. Чи все насправді так. Єднання помислу особистості з Божим Духом. Наскільки тут залучені ми, герой роману; наскільки воля наша і наскільки Господня?.. На мить притримуємо себе земного заради себе небесного, майбутнього, вічного. Спілкуємося зі власною Душею. Благаємо Господа озватися! Чи відгукнеться?! До цього треба прийти. Зблизитися. Заслужити. Не біймося служити. Святосте, прости нас!

Про це та інше (подібне) у Николишина докладно й часто. (Психічна енергія. Це як ріка до Бога. Не вагаймося віддатися течії, полишивши всі справи й турботи. Бо інакше згайнуємо найцінніше).

Повірте, тут я по-справжньому відсторонююсь від усього іншого. І не шкодую. Книжка.

Ця, ніби ледь-вловлювана пауза в тексті... Поезія – це тиша.

...Коштовного вартує.

4. Океан

...Зізнаюся, я не провадив зумисних філологічних досліджень, аби згодом із неприхованою хизуватістю привести вас до надскладних сенсовних категорій із викрутасами “несподіваних” висновкувань. Одначе без вагань стверджую, що лексема “океан” у романі Николишина – найбільш часто вживана та викохана особливою авторською увагою. Вона – і в окремих розділах, і в умовно орамкованих абзацах, і в розсіяних мудрагельських текстах упродовж усього твору. Притягальна енергетика її – незрівнянна. Чи це категорія некерованої стихії?.. У певній мірі! І водночас це щось значно більше. Неконтрольоване. Непізнане. Неймовірне. Найзухваліше, я тут міг би вдатися до якихось паралелей зі Станіславом Лемом, Ернестом Хемінгуеєм, Джоном Апдайком, а чи Стівеном Кінгом... Одначе це ЮрієНиколишинський океан. З його неповторною розбудовчою енергетикою душі, з його вихопленими картинами мінливого всесвіту, з його батьківською надійністю та захищальністю. Проникливістю. Всюдисутністю. Спорідненістю. Одне слово, роман пронизаний та насичений океанічною потугою та довершеністю. Первинністю. “Океан – найпотужніше та найвеличніше явище, з якого вийшло усе живе й повернеться назад... Душа потребує просто його бачити”... І далі картино-епічно: “Сонце заходить в океан і стягує за собою покривало дня, яке по краях має яскраве червоно-жовте забарвлення. Ніч опускає на безмежжя простору темні штори, поцяцьковані золотистими дірками, що немов просвічують інший бік буття, звідки позирають на тебе численні зіниці, що завжди обнадійливо підморгують, вселяють силу і віру в завтрашній день. Язики прибою монотонно провадять свою колискову і лоскочуть ступні, які залишають сліди на чорному, як ніч, піску...”

Цей злам дня завжди навіює легкий смуток, гіркуватий жаль за втраченим.

...Сонце просто щезає на твоїх очах настільки швидко, що не можеш оговтатись: як – і вже все?! Воно швидше рухається, ніж ми думаємо”.

Океан, ця первинна матерія, що постійно супроводжує нас. Цю думку я зафіксував олівцем на маргінесі однієї зі сторінок Николишинової книжки. Переносу її й у цей текст. Не розписуючи.

5. Окреме (друге)

Суб'єкт розповіді безоглядно вірить своїм відчуттям. Вроджена інтуїція, художній досвід, неабияка ерудиція та інтелект провадять до цілої галереї відкриттів-візій, що не мають аналогів, здійснюються феєрверком можливостей проникнення в нові світи. І я як читач мандрую ними, залюбки отримуючи все більше експресивних захоплень, не полишаючи цієї подорожі безоглядно до останньої сторінки. Хіба це не шлях справжнього письменника, що має добру мету гуртувати довкола своїх книжок усе більше поціновувачів?! Тексти – пошуковці читальника. Очевидно, що так. І справа тут не лише в екзотиках Канарських островів. Приналежність до себе.

6. Екзистенція дощу

“Звучала осіння літургія, якою дощ виявляв свою екзистенцію”, – це в Юрка Николишина. І знову про душу дощу. Насправді ж – людини. Посеред дощу близьке мені, – “сьогодні саме твій день. Він належить лише тобі – а ти – йому. І ти ні на що не повинен витратитись, тільки на себе”, – міркує-чуває суб'єкт роману; художньо увиразнює свої світи автор. І продовжує: “Маєш прийти до себе, бо занадто далеко втік від себе. Подався світ за очі, нестямно ловлячи фортуна”... Тут я згадав свою книжку поезій, що з'явилася на світ у вже неблизькому, 1996, власне, саме з назвою “Екзистенція дощу” (широ кажу, не притягував нічого зумисне; випірнуло самочинно).

Дививсь розсіяно на струмені дощу:
Рясніли; заливали темні вікна.
І все пливло. Потамувавши

Свої печалі та любов свою,
У зливу увійшов, як в одкровення.

...Що воно, дощі, для нас, дощолюбних львів'ян, навіть якщо перебуваємо на Канарських острова; чи де-інде? Особливий спосіб відчувати! Можливість доступу до візій, недосяжних для інших. Помічаєте, що львівська архітектура особливо увиразнюється саме в дощові похмурі дні. Тут я б сказав: бо так зверстаний текст Леоміста. Тому до Николишина як львів'янина-мандрівця з давніх поколінь саме такі дощі промовляють і на Канарах. Вони – частина його самого. І це письменник укотре засвічує через свій талант, що його, як відомо, занепасти годі. Отож дощ не як атмосферні опади, а певний душевно-духовний стан. “Ніби мільйони дзеркал фокусуються в тобі”.

“Екзистенція дощу має стільки чогось людського, що виток людства, можливо, беруть початок від нього. Чомусь у дощ ми стаємо іншими, стаємо ніби справжнішими”.

Сиджу в криївці власної душі.
І це сьогодні вся моя робота.
[з моєї, згаданої, книжки – В. П.]

Зізнаюся, що сьогодні саме той день, коли говорити хочеться саме так. Дощі.

7. Знову окреме (наприкінці)

Він побував на Канарах і написав філософську, ліричну, міфічну прозу. Занадто просто, аби, лише примруживши око, оцінити тексти Николишина. Автор дозрів до врешті написаного. І він зробив це вчасно. Певен, йому не треба виправдовуватись зараз ні перед аналітиками жанру, ні потрафляти сучасному українському літературному процесу, ні запобігати перед найвимогливішою актуальною критикою. Він запропонував! Він майже ідеально відвертий у своїх почуттях. Він, знаю, все ж тримає якусь таємницю. Сакральну. Але мені, читачеві, хоч і професійному, не аж так поодинокі важить. Мені – добре й вічно. І це – найблагодатніше.

8. Жанрове (дещо)

...Скажу, що роман-монолог Юрка Николишина нічого не руйнує, як це модно сьогодні прорікати серед критикуючої братії. Письменник, виписуючи себе, запросто вносить нове в романні традиції; без вихилясів і зітхань, а лише уважно прислухаючись до своєї природи. Так, філософський; так, ліричний (наратив мій); так, з певними моментами медитативного навіювання. Але ж автор не торочить про новаторство чи месіанство, не вербує апологетів, не вдає із себе найрозумнішого розумника, а лише ділиться своїм вигадливо-реальним неспокоєм, мимовільно творячи свою естетику неповторності, чого й очікує читальник. Так-так. Сюжет не наділений лінійною послідовністю; характери проявляються нерідко як при фотофіксації; події нічого кардинально не міняють у довкіллі – лише в душі; відсутня видима гонитва за парадоксальною метафорою; відверто не експлуатується “унікальний” інтелектуалізм; пейзажі не відтінюють настроїв, а є повносправними персонажами твору... І все це – заради одного – пізнати бодай дешицу душі “між небом і землею”.

...Автор знайшов себе. Буде таким завше. І це мені імпонує. Передчуваючи нове.

Не завдяки авторській навченості. А відвертій при звичаєності до себе насправдішнього. ...Писацького.

9. Дві слові

...Бачу, відчуваю мову Николишина – як стиль, як спосіб руху гостинцем до читальника, до себе, як намагання виразити майже неможливе. Вона явно засвічує неліниву душу та інтелект автора. Утім огріхи все ж поодинокі трапляються (як же без них!). Скажімо, вочевидь, що “каблуки” слід було б поміняти на “підбори”, а “окраїну” на “околицю”... Та й “синтаксис” подекуди підправити на більш питомо український. Згоден-згоден! Тут – більш редакторське. Одне слово, будуть перевидання та вдосконалення. Певен. Бо ж – жваво та добре читається.

10. P. S.

Не закликаю: мерщій на Канари! Утім свої Острови прихистку для душі відшукати таки слід. Не зволікайте. Можливо, це найважливіше?!

11. P. S. 1

Подеякі мотиви та художні деталі роману “Там, де живе душа...” залишилися поза окресами мого есею. Бо потребують більш обсяжного дослідження; можливо, навіть монографічного. Сподіваюсь, і такі тексти з’являться згодом. Без надзусиль і спонукань, а лише з літературознавчо-естетичної потреби. Одначе, гадаю, і тут знову очевидним висновкуванням буде те, що “людина повинна мати свій куточок раю”. Збагнути. Разом з Юрком Николишиним. Насправді.

Отримано 29 травня 2017 р.

М. Львів

ДВОКНИЖЖЯ, ЩО ДОЛАЄ ЧАСОПЛИН

[Шмагало Р. Енциклопедія художнього металу. – Т. 1: Світовий та український художній метал. Класифікація, термінологія, стилістика, експертиза / Львів. нац. академія мистецтв, Фак. історії та теорія мистецтв. – Львів: “Апріорі”, 2015. – 419 с.: 1780 іл.

Шмагало Р. Енциклопедія художнього металу. – Т. 2: Художній метал України ХХ – поч. ХХІ ст. / Львів. нац. академія мистецтв, Фак. історії та теорії мистецтва. – Львів: “Апріорі”, 2015. – 275 с.: 668 іл.]

1. Розпочну, як бачу, відчуваю, сприймаю...

...Учитуюсь у тексти й гортаю; гортаю і вчитуюсь в альбомного зразка форматне енциклопедичне видання (у двох томах) “Художній метал, світовий та український”; друга книга – “Художній метал України ХХ-ХХІ століть”. Мимоволі все більше заглиблююся в авторський світ Ростислава Шмагала, званого львівського мистецтвознавця, доктора наук, професора. Це якраз той випадок, коли разом із дуже зацікавленим та професійно заангажованим у процес творення таких книжок видавництвом “Апріорі” у 2015 р. заслано у світ, без зайвини, унікальну “енциклопедію художнього металу”; до цього нічого подібного в нас, українців, не було. Тут дещо приглушу пафос. Але!..

...Без найменших заздрощів щиро захоплююся цими великоформатними (і за змістом також) книгами, видрукованими на досконалому щільному офсетному папері у твердих надійних палітурках, що явно передбачає постійне робоче користування. Додає позитиву й наклад – відверто не умовний сьогодні, 1 000 примірників (у майбутньому, зрозуміло, слід сподіватися на перевидання – неодноразове, бюджетне). Бачу, як чималий пласт національної культури, забутий і призабутий, і навіть той, що вже повернутий та розвивається знову, але не достатньо досліджений, з’являється в розлогах, щедро ілюстрованому двотомнику, що може звично влягтися на моїй робочій полиці й буде товаришувати мені, коли забagnetься. Це для письменника, як і, передусім, для профільного науковця, для будь-кого зацікавленого – розкіш. Направду.

2. Окремішнє

...Мене “Енциклопедія...” подивовує й величезним обсягом опрацьованого матеріалу. Нерідко з маловідомими, а то й цілком не знаними досі ні в науці, ні у відповідного профілю есеїстиці чи белетристиці мистецькими фактами та явищами. З доскіпливою системною аналітикою та нерідко нестандартним підходом. Здавалося, тут вистачило б роботи чималій групі науковців на роки. Таки на роки! Проте маємо працю одного вченого з особливими якостями терпеливого опрацювання фундаментальних мистецтвознавчих тем (з історії та теорії мистецтва) з помітно відкладеним, а ще точніше – довготривалим, остаточним результатом. Причому вичерпно облаштовану докладним науковим апаратом, як “бібліографія” (4 000 джерел), “каталог майстрів художнього металу”, “іменний покажчик”, “список умовних скорочень”, “перелік ілюстрацій” (300 фотодокументів). Тобто, певен, маємо до справи саме з масштабним науковим та художнім проектом. Цільною авторською натурою, яка спроможна подвигнути найваговитіші проблеми вивчення мистецтва. Дослідити та систематизувати те, що, видається, є завданням для цілих поколінь. Утім Р. Шмагало, мені бачиться, просто йде своєю дорогою. Не блукаючи манівцями, тому ефективно сягає задуманого.

3. Серед цінностей непроминальних

За правило, намагаюся не особливо насичувати дефініціями та цитатами свої есеї. Проте ж!.. “Енциклопедія...” На мистецькі дослідження, що утверджували український національний дух, упродовж усього “радянського” періоду (втім і інших) накладались незліченні імперські заборони. Зрозуміло, що в такий цинічний спосіб чимало було втрачено, занедбано, призабуто. Шмагало спробував надолужити все, що стосується художнього металу та дотичної проблематики. Саме тут, до щирого слова, таки дещо процитувати: скажімо, професора Олега Боднара, доктора мистецтвознавства, з його статті “Енциклопедія, що не має аналогів” (журнал “Образ-М”. – 2016. – № 1): “Автор наводить величезний масив інформації про втрачені, повернені в Україну тисячі артефактів, що впродовж тисячоліть матерілізували в металі формально-образні смисли вірувань, звитяг, символів, духовних і мистецько-культурних цінностей цивілізацій та етносів, що успадкувала наша земля”.

“Простий порівняльний аналіз цієї енциклопедії та цензурованих тоталітарними режимами видань попередників свідчить, що “гібридні війни” проти України на культурному фронті значно потужніші й набагато раніше розпочаті, ніж на фронті воєнному”.

“Енциклопедія...”

4. Про те, що вплигло в процесі

...Це не в руслі послідовності та композиції розділів і підрозділів двотомника, радше асоціативно-емоційне. ...І трохи прикладне. Начитуючи та повертаючись до прочитаного (енциклопедична організація текстів, як на мене, саме такий підхід і передбачає), подумав про те, що у свій час, працюючи над такими своїми повістями та новелами, як “Канцлер своєї величності”, “Вояцькі візити”, “Знакована кузня”, “Стріла з того боку”, “Єлена й антиквар”, “Синя троянда”, “Замок Золотої Липи”, я залюбки скористався б подібною “енциклопедією”, вкраплюючи в тематично-образну структуру текстів давню та прадавню холодну зброю, беручи до уваги й захисну; ковальські побутові вироби; жіночі ковани прикраси з коштовним камінням, золотом, сріблом та художніми емальми; речі-прикраси для інтер’єрів із карбованого металу та шляхетного литва, скажімо, як дзвони. Повірте, що це не просто таке собі кількісне лексичне збагачення творів, але й нові можливості художнього проникнення для письменника; з густою колористичною та метафоричною неосемантикою в індивідуальному стилі; тобто привабливі простори для фантазійного подиву. І це беззастережно. Добре, що тепер маю під рукою ці дві книги Р. Шмагала.

5. Дещо про стиль та поза ним

...Одразу зауважив, манера викладу матеріалу в “енциклопедичних” статтях – помітно розкутіша, ніж це зазвичай буває. Подекуди вклинюються й суб’єктивні інтонації висвітлення факту чи явища. Ці тексти нерідко насичені новітніми відомостями та знахідками. Водночас авторська мова (саме так) не аж надто “затермінована”; хоча, очевидно, цей пласт лексики передусім формує “Енциклопедію...”. Проте ніяк штучно не звужує коло потенційних користувачів поза межами наукового світу. Отож і демократично-патріотичні наміри Шмагала, безумовно, є зумисними та роблять це двокнижжя ще більш цінним новітнім набутком.

Напевне, я мав конче це сказати, бо у свій час ми з відомих причин багато дечого тут проґавили (повторююсь). І стилістика таких видань все більш насичуватиметься модерними нововведеннями. Надолужимо. Якнайширше. Не кваплячись.

6. Коротко про таке

На палітурці першого тому “Енциклопедії...” Шмагало використав репродукцію із твору живопису Джорджо Вазарі “Золотарська майстерня А. Феї”. Якісний друк дає можливість добре розгледіти дещо відсутньо-заглиблені погляди “золотих майстрів”... Не дивуюсь. Адже вони – десь там, у своїх світах... Однак невпинно працюють, і для нас з вами нинішніх... І це незаперечне. Одне слово – “золоті люди”. Майстри. І це образно, вочевидь, екстраполюється на все двокнижжя Шмагала. Як на мене, напрочуд вдалий дизайнерський хід... Тим паче що і змістово-структурна прив’язка у “книгах” є, ну просто навпрошки: “Золотарство (ювелірне мистецтво)”, “Українське золотарство”, “Ювелірне мистецтво та емальєрство України першої половини ХХ сторіччя”, “Ювелірне мистецтво та емальєрство другої половини ХХ сторіччя – початку ХХІ сторіччя”. Ось так.

7. “Схема” успіху читання

...Можливо, я мав би сказати про це насамперед. Утім свідомо дещо пригальмував потік часу, довіряючи своєму читальнику: тому, хто прочитає цю

есею докладно (припускаю, роблячи паузи для особливих розмислів). Саме цей реципієнт оцінить досконалу, відкриту і разом із тим максимально просту схему: “Морфологічна класифікація поняття художній метал”, що створена та подана Шмагалом на початку першої енциклопедичної книги. Саме тут межово виразно, у графічному та кольоровому вирішенні, лаконічно читач-дослідник та читач-ерудит побачать умовне та мудре, одразу в одне охоплення оком, через поняття та категорії, усе те, про що йдеться у вичерпному двокнижжі надалі. Одразу засвоївши, для кого це потрібно, термінологію, формування та напрямки розвитку. Не знаю як ви, а я давній прихильник такого роду видань, нічого подібного досі не зустрів. У принципі, це ключ для кожного, без “розбивки” всіх зацікавлених на категорії. І, зрозуміло, шлях, що вже добре вторований. Насправдішній. Залишається лише скористатися ним... Якщо бажаєте – навігатор.

8. Очевидне...

Не буду докладно розповідати біографію Р. Шмагала в якомусь зумисне прокладеному жорсткому руслі; втім дещо з його життєпису ніби самочинно плине в мою, так само в певній мірі спонтанну, есею. Отож. Вивчився у Львівській національній академії мистецтв (закінчив у 1989 р.). Згодом був аспірантом Художньо-промислового інституту імені Строганова. По тому – стипендіатом мистецтвознавчої фундації в Каліфорнії.

Нині (від 1997 р.) – декан факультету історії та теорії мистецтва, професор, доктор мистецтвознавства: усе це наполегливо реалізує в цій же Академії мистецтв.

Не ставлю собі завданням тут докладно окреслити науковий та творчий доробок, що потягнуло б на цілу книжку. Однак знову ж таки, – дещо. Автор п’яти монографій, чотирьох навчальних посібників, 190 мистецтвознавчих праць, опублікованих в українських і закордонних виданнях.

Ведучий та автор (за власним сценарієм) популярної мистецької програми “Мальовид” на Львівському державному телебаченні.

Низка нагород та відзнак супроводжує його діяльність. З них найбільш знакові: Державна регіональна премія ім. Святослава Гординського, Орден Міжнародного фонду Карла Фаберже, Срібна Відзнака Львівської національної академії мистецтв.

Заслужений діяч мистецтв України.

...І це лише дециця від здобутого. Зрештою, і сьогоднішній вік професора, що – лише трохи за полудень, прихильний досвідом та сконцентрованою особистісною енергетикою, дозволяє прогнозувати нові обшири науково-мистецьких проектів.

Напевне, не зайвим буде тут згадати й про живопис, що ним уже впродовж років займається, як художник; хоч це й тема окремішньої розмови.

9. P. S.

Це “двокнижжя” – якраз те видання, що про нього аж ніяк не скажеш: “автор не претендує...” Ростислав Шмагало навіть дуже претендує... Бо роботу втілено не лише з морально-етичним та науковим умовним знаком професійної якості, але й доброзичливо та інтелігентно промислено відкритість і доступність до лектури якнайширшого поціновувача – від академіка до читальника-любителя допитливого ерудита, навіть “просунутого” нинішнього школяра. Читається та спричиняє нові достойні вивершення в науці та поза нею. Нехай буде насамкінець саме так: трохи піднесено.

(Скажете: “Зворушливо”. Я стверджую. – “Правдиво”. І це про “Енциклопедію...”). Скористаймося.

Отримано 1 грудня 2017 р.

м. Львів

“У ЧАСОПРОСТОРИ (“НЕ”) ПРОМИНАННЯ”

[Чепурко Б. Кровінка. – Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. – 59 с.]

2. А якщо так?..

...Богдан Чепурко – один із найбільш загадкових сучасних українських поетів. Додам, парадоксальних. Постійно – на людях і водночас цілком відсторонений, не надто публічний. Приглушено-зворушливий у своїх найвдаліших поетичних сентенціях і водночас дещо галасливий у подеяких витворах громадянської лірики (хоч і тут – надійно-професійний). Затворник у певні періоди вироблення своїх текстів і постійний подорожник-непосидаець селами західного регіону України в будь-яку пору року або час доби. Спонтанно-сентиментальний, аж на сльозу пробиває, в окремих миттєвостях приватного спілкування і забутькувато-неуважний, здавалося б, до очевидно визначальних “речей”. Талановитий проникач майже до невтямного у слові й спантеличений “підліток” перед простими поверхневими вимогливостями світу... Підліток невіглас.

...Скажу більше оте неодмінне протистояння душі й тіла, що так помітно виканвовується у його способі життя, спостерігаю мало не в кожному ліричному вірші цього мандрівця “ще невідкритими галактиками”. Віддалений від сподіваних і несподіваних винагород і готовий повірити у знеацьку прихильність “властьїмущих до літературутворящих”... Одне слово, його парадокси незліченні, то ж я не беруся їх усіх ось так поспіль перелічити... І так воно є. Напевне?! Примиритися.

...Припускаю, що це просто літературні та нелітературні маскарони. Оце так! Маскарони. Читаймо. У цьому щось є. Постійно добирати маски...

2. Невимовне

...Колись я принагідно звисновкував, що “насправдішня поезія, – це, коли незважаючи більше ні на що”. Нині, можливо, хіба що з меншою емоційною запападливістю, таки готовий повторити це твердження. І такі вірші у Чепурковій книжці є. “Кровінка”.

Невимовне
Уже розлились мої ночі
На три броди, на три шляхи:
Гляне погляд мені в очі,
Буде погляд той з-під плахи.
Як би хто не лихословив,:

Вже давненько все відбулось
Пише правда тайну повість,
Пише кривда тайну вулиць.
Стане світу в серці тісно –
Вихлюпну його із кров'ю.
Вмиється сльозою пісня,
Стане мовне невимовним.

3. Чепурко

...У таких есеях не схильний особливо захоплюватись біографічним автора. Утім вгледівши в книжці поезій Б. Чепурка “Кровінка” самовивідний життєпис, найстисліший з усіх, що їх довелося зустрічати, вирішив відверто повторити цей текст. “Богдан Чепурко. Народився 26 серпня 1949 року в Осівцях Бучацького району Тернопільської області. Автор тридцяти трьох книжок. За півстоліття творчих змагань оприлюднив у періодиці понад тисячу різножанрових текстів”.

...А чому б і ні?! Самовивід. Доклалося до особистості. Саме так.

4. “Летять часи”

Насправді та навпрошки без зайвини: підсвідомі векторні стремління Чепурка нерідко засадничо позначені винятковим авторським талантом **поета-контактера**. Коли в поетичних рефлексіях не аж так має значення образно-раціональне, як проникнення в несвідоме, віра. “Бо йде Боже надхнення до вибраних нас”.

Вже день відбувся: в міжгір'ї зазорівсь,
Летять часи із провалу у провал.
І десь далеко дзвонять угорі
Дзвіночки душ у кронах яворових.
Чи знаєш ти куди подівся світ
Й куди згубилось золоте кресало?

Майнуть зірки з високих потойбіч,
Летить любов запекатись до раю.
Почавшись звечора, впаде на землю ніч.
Й скрипаль на скрипочці в одну струну
заграє.

Тут авторське “я” не губиться десь у безконечних просторах, як це могло б здатися. Радше, увиходить, зливається з певним ментальним **контактним полем**. І “текст” стає спорідненим із пророцтвом, самочинністю, неквапною несподіваністю одкровенень й вільним перетіканням...

Гадаю, майже винятковість такого поетичного явища очевидна та заслуговує на окремі літературні дослідження та психоаналітичні спроби. Хоча життя – завжди ризик, що його неможливо передбачити.

Йде хаос по вінця налитий
Червоною магмою барв.

Йду я, щоб тебе сотворити,
А ти мене зрадою вдар...

5. Про інше (таки!)

Поняття смерті не є для Чепурка якимось табуйованим символом. Нерідко надібую в його “Кровінці” речі, що свідчать навіть про певну естетичну гру (саме так!) художника з вічністю. “Й обнявшись із життям, йде завжди вчасна смерть”. Талановито, Богдане.

Піду в світі. У засвіті. Додому.
Й хоч давно в гріхах своїх розкаявсь,
Не буде більш ніколи вже мене.
Ми були молоді –
Нас ніколи таких вже не буде.

Там ти і я – в посмертні фоліанти,
В непам'ять, в безпросвіття голосне
Атланти йдуть, таланти, скити, анти:
Та тільки там не буде вже мене.

Ці рефлексії явно не підсвічені якимось одверто діловито-містичним осяянням. Але й не полишені напризволяще, як фігури в незавершеній шаховій партії. Вони творять поетично-театральне дійство, що подеколи може добряче пробити на сльозу, одначе в екзистенційному плані залишаючись філософсько-незворушним, Тобто вибудована самісна сценічність місцями відволікає саму художність. Кажу це не для того, що авторові вже слід щодуху мчати навперейми і щось там виправляти, а лише фіксуючи певну якість поетичного хисту, неповторної піраміди неспокою, що належить лише йому. Чепуркові. Художникові.

Навіть якщо це декорація. Усе ж вибагливо вибудована в справжню сценографію. Художній твір. Також.

6. “Від зрад тяжких...”

...Видобута мною із задавненого записника епістолярна думка авторства Василя Стуса про те, що “поезія – знімок душі, фотокартка психічного стану. Царина психіатрії, не мистецтва”. Годжуся із твердженням класика як із часткою загальної картини; усе ж картини **мистецької**, наполягаю на незаперечно очевидному! Утім Чепуркової поезії, зауважував це завжди, цей Стусовий розмисел стосується навпрошки. Процитую вповні оцей вірш.

*****

Від зрад тяжких піду я в монастир.
Зарююсь в землю, хоч душа небесна.
Мій друже, втихомир війну і мир,
Зимоволітне й осінньовесне!
Німіє тиша-тиша – й у гріб мій дух гребе
Усе, що нагромадилось з літами...

І ти пішов би на той світ так само,
Але ні тут, ні там не буде більш тебе,
Бо зрада розщепила суть твою
І цільний дух у прах розпорозила:
Знеслила ще ті первісні сили,
Коли ти був в цім світі, як в раю.

Тут, вочевидь, царина – для психоаналізу. Таки-так.

...Відчай від сам-самотності та глибоких розчарувань-ран, безсилля перед страхом безодні; нехить упоратися з химеріями Босха, з людинопримарами Мунка, деформаціями часопростору Далі зумовили авторську відчайдушність упустити потоки підсвідомості, не конче дбаючи про окремішність метафори та вишуканість художньої мови. Можливо, Фройдівський плин тут самочинно розкрив нам поетову справжність; хоча, припускаю, що це ще одне майстерне втілення ліричного суб'єкта?.. Карколомне? Так.

7. У просторі віршування

...Своїм віршам Чепурко любить давати назви. Чому акцентую? Бо це, мабуть, більше авторське, затаєно-особистісне. Можливо, пов'язано з якимось, знову ж таки поетовим вирізненим вокалізмом – для читання публічного. За великим рахунком для самої поезії, для читача, це нічого не додає: ні в розумінні змісту, ні у сфері метафоричного освоєння, а подеколи до певної міри, ускладнює сприйняття, жорстко опредметнюючи його простою відстороненою конкретикою. Я б сказав, притуплюючи ліричні пристрасті у спосіб виведення стержневого поняття за межі вірша. Хіба що “любов моя – найперша і остання // напише на полях душі мою печаль одвічну”? Саме, “на полях”!? Ну, що ж... Можливо. Винесено за межі поезії. Як печаль.

8. І насамкінець (не назавше)

Чепурко двічі номінувався на Шевченківську премію. Маючи в чималому доробку добротну та харизматичну поезію. Незненацька. Одначе найголовніше для мене радше те, що його справжнє лауреатство залишається в духовному триванні... “Кровінки” й наступних книжок. Певен.

9. P. S.

До окремого слова. Кровінка, село на Терехівщині Тернопільській. “Кровінкою на Божих устах” Б. Чепурко називає й Україну, творячи “своєрідну симфонію – пасіонарний вибух позачасових прозрінь” у своїй новій книжці. Погодимось. Віршник довжить свій шлях-гостинець і надалі. Незмірно віршуючи. Це щось такого...

Отримано 27 березня 2018 р.

м. Львів

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ АВТОРІВ

Журнал “Слово і Час” висвітлює питання історії, теорії та сучасної практики літературного руху, культурного життя. Виходячи із принципів об'єктивності і плюралізму, редакція не вважає за обов'язкове поділяти всі погляди й положення авторів, завдяки чому зберігає і природний ґрунт для конструктивної полеміки.

Неодмінні вимоги до матеріалів, що подаються на розгляд редколегії, – достеменність наведених фактів, посилань на всі використані джерела, точність у цитуванні.

Статті та інші матеріали (крім листів) подаються до редакції українською мовою, обсягом не більше друкованого аркуша; примітки розміщуються внизу сторінки.

Статті подавати на електронному носії як текстовий файл без переносів у словах у редакторі Microsoft Word (шрифт Times New Roman, 14-й кегль, міжрядковий інтервал 1,5); можна надсилати електронною поштою: slovoichas@ukr.net.

Список використаної літератури в алфавітному порядку подається в кінці статті із зазначенням видавництва, року видання й загальної кількості сторінок; посилання розміщуються в тексті у квадратних дужках: [номер видання у списку, стор.].

До статті обов'язково додається ім'я і прізвище автора, анотація із ключовими словами українською, російською (600–800 знаків) та англійською (1800 знаків) мовами, а також шифр УДК.

Докладніше про оформлення матеріалів – на сайті:

sich.inlan.gov.ua/vymohy.html